

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти управління виробничими ризиками на сучасних підприємствах. Встановлено взаємозв'язок між поняттями «загроза», «невизначеність», «небезпека», «ризик», «міра ризику» та «невизначеність ризику». Проаналізовано основні види стратегій управління виробничими ризиками.

Ключові слова: підприємство, загрози, небезпеки, невизначеність, ризики, міра ризику, моделі управління ризиками, стратегії, ефективність.

Abstract

Theoretical and practical aspects of industrial risk management at modern enterprises are considered. The relationship between the concepts of "threat", "uncertainty", "danger", "risk", "measure of risk" and "uncertainty of risk" is established. The main types of production risk management strategies are analyzed.

words: enterprise, threats, dangers, uncertainty, risks, measure of risk, risk management models, strategies, efficiency.

Сучасні виклики зовнішнього середовища, спричинені дією в Україні з 24 лютого 2022 року воєнного стану, кардинальним чином змінили умови діяльності вітчизняних підприємств і призвели до збільшення кількості виробничих ризиків, що поставило перед вітчизняними підприємствами нові, набагато складніші завдання у забезпеченні економічної безпеки своєї діяльності.

Незважаючи на те, що дослідженням питань управління виробничими ризиками займалися і продовжують займатися багато зарубіжних та вітчизняних вчених, окремі з цих питань, особливо в умовах розгортання на території України військових дій, потребують свого подальшого аналізування і дослідження. Тому, не дивлячись на значну кількість досліджень з цієї тематики, обрана тема досліджень є актуальною.

Метою досліджень є узагальнення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій з підвищення ефективності системи управління виробничими ризиками на підприємствах.

Результати дослідження

Аналізуючи теоретичні аспекти економічної категорії «ризик», було встановлено, що значна більшість дослідників використовують у своїх наукових працях такі поняття, як «загроза», «невизначеність», «небезпека», «міра ризику» та інші. [1]. В результаті проведених досліджень нами складено структурну схему взаємозв'язку між такими економічними категоріями, як «загроза», «невизначеність», «небезпека», «ризик», «міра ризику» та «повна невизначеність ризику» тощо (див. рис. 1).

Іншими словами: будь-яка небезпека, що виникла в діяльності підприємства, і яку можна математичним або іншим способом (наприклад, емпірично) обрахувати, приймає форму ризику, і тоді у менеджерів підприємства відкриваються можливості шляхом розроблення і ухвалення відповідних управлінських рішень «керувати» цим ризиком (зменшувати його, нейтралізувати, передавати іншим, ігнорувати тощо). Якщо небезпека, яка виникла і яку неможливо математично обрахувати чи спрогнозувати, то тоді вона приймає форму повної невизначеності ризику, і у менеджерів підприємства практично немає можливості управляти цієї небезпекою.

В результаті проведених досліджень та отриманих при цьому результатів було запропоновано визначати економічну категорію виробничого ризику на підприємстві так: *виробничі ризики на підприємстві* – це така економічна ситуація, яка склалася на цей момент в діяльності конкретного підприємства під впливом взаємодії певної сукупності загроз, небезпек та невизначеностей, в результаті розв'язання якої (шляхом певних дій або бездіяльності) підприємство може: а) або отримати незаплановані збитки та понести непередбачені втрати; б) або отримати незаплановані доходи та додаткові прибутки; в) або залишити свій фінансовий і майновий стан практично незмінним (див. рис. 1).

Рисунок 1 – Взаємозв'язок між поняттями «загроза», «невизначеність», «небезпека», «ризик», «міра ризику» та «повна невизначеність ризику»

Під час проведення досліджень були розглянуті і проаналізовані основні моделі управління виробничими ризиками на підприємствах [3]. Так, *перша модель* спрямована на досягнення підприємством максимального прибутку « Π_p » при забезпеченні такого рівня виробничого ризику « P », який би не перевищував допустимий ризик $P_{\text{допуст.}}$, тобто мають виконуватися такі умови:

$$\Pi_p \rightarrow \text{макс.}; \quad P \leq P_{\text{допуст.}}$$

При застосуванні цієї моделі управління виробничими ризиками менеджери підприємства спочатку мають встановити (розрахувати) максимальний рівень допустимого ризику, на який згодне піти підприємство, а вже потім розробляти систему заходів щодо отримання підприємством максимального можливого результату (прибутку).

Друга модель управління виробничими ризиками передбачає спрямування діяльності підприємства на отримання мінімального прибутку « Π_p » в ситуації, коли рівень виробничого ризику « P » (з певних причин) може перевищувати значення допустимого рівня ризику $P_{\text{допуст.}}$, тобто мають виконуватися такі умови:

$$\Pi_p \rightarrow \text{мін.}; \quad P \geq P_{\text{допуст.}}$$

Тобто менеджери підприємства спочатку повинні встановити (розрахувати) мінімальний рівень прибутку, який влаштує підприємство в існуючих умовах, а вже потім визначити, при якому допустимому рівні виробничого ризику цей прибуток може бути отриманий. При цьому повинні розроблятися заходи, які мають запобігти *переростанню* допустимого рівня виробничого ризику в критичний або катастрофічний ризик.

Економічна сутність заведених вище моделей управління виробничими ризиками полягає в тому, що вони повною мірою відповідають відомому твердженню: «чим більшим є обґрунтований ризик, на який підприємство згодне піти, тим більший прибуток може бути отриманий підприємством. І навпаки, чим меншим є обґрунтований ризик, на який може йти підприємство, тим на менший прибуток можуть розраховувати менеджери цього підприємства».

На основі проведеного аналізу нами складено класифікацію видів стратегій управління виробничими ризиками разом з їх стратегічними альтернативами (рис. 2).

Наведений на рис. 2 перелік основних видів стратегій управління виробничими ризиками з їх стратегічними альтернативами не є повним, оскільки на підприємствах можуть виникнути й інші, часто непередбачувані види ризику і ситуації, які потребують свого окремого дослідження і розв'язання.

Рисунок 2 – Основні види стратегій управління виробничими ризиками з їх можливими стратегічними альтернативами

Висновки

Виробничі ризики завжди присутні на всіх етапах діяльності підприємства. Сама наявність виробничих ризиків не є недоліком, оскільки примушує менеджерів підприємства шукати нові ефективні рішення для виходу із ситуації, що склалася, забезпечуючи при цьому розв'язання проблем, які виникають, та ефективність розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мігус І.П., Лаптев С.М. Необхідність розмежування понять «загроза» та «ризик». ДДАЕУ, Журнал «Ефективна економіка», 2011, № 12, С. 5.
2. Козловський, В. О. Основи підприємництва : навчальний посібник. У 2-х частинах. Частина II / Козловський В. О. [Вид. 2-ге, переробл. та доповн.]. Вінниця : ВНТУ, 2017. 116 с.
3. Федуллова І.В. Стратегія ризик-менеджменту. Ж-л «Менеджмент та підприємництво в Україні», 2019.

Козловський Володимир Олександрович – к.е.н., доцент, професор кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: v@vin.ua або Kozlovskiy.vk.vntu.edu.ua

Kozlovskiy Volodymyr Oleksandrovych – Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsya, e-mail: v@vin.ua or Kozlovskiy.vk.vntu.edu.ua.